

DOI 10.52363/2414-5866-2023-1-30

УДК 354 [378.4]

*Мороз С.А. к.держ.упр., с.д., Національний університет цивільного захисту
України, Харків, Україна
ORCID ID 0000-0002-2696-1278*

*Мороз В.М. д.держ.упр., проф., Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків
ORCID:0000-0003-0796-5035*

*Мороз О.В. студент Медичного коледжу Туңзі, Хуачжонский університет
науки і технології, м. Вухань, Китай
ORCID: 0000-0003-4314-4939*

*Moroz S. Candidate of Sciences in Public Administration, Senior Research Of-
ficer, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv*

*Moroz V. D.Sc. in Public Administration, Professor, National Technical Universi-
ty «Kharkiv Polytechnic Institute»*

*Moroz O. Graduate student, Tongji Medical College of Huazhong University of
Science and Technology Wuhan, China*

БЕНЕФІЦІАРИ ТА СТЕЙКХОЛДЕРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДІАЛЕКТИ- КА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ

BENEFICIARIES AND STAKEHOLDERS OF HIGHER EDUCATION: DIALECTICS OF COMMUNICATION AND PECULIARITIES OF PERSONALIZATION

*Нещодавно презентований під час роботи міжнародної конференції у Лу-
гано План відновлення України, серед найбільш значущих напрямів діяльності
Уряду, визначив у том числі й ті з них, які безпосередньо пов'язані з підвищенням
рівня розвитку людського капіталу. У межах відповідного напрямку проблематика
освіти була ідентифікована на рівні першого пріоритету діяльності держави та
суспільства. Серед основних програмних заходів за цим пріоритетом Кабінет Мі-
ністрів України визначив проект «забезпечення якості університетів – синхроні-
зація з європейськими стандартами якості та регулярні оцінки якості». вико-
нання цього проекту неможливо уявити без адаптування системи вищої освіти
України до традицій функціонування європейського простору вищої освіти. Таке
адаптування передбачає у тому числі й приведення у відповідність до міжнарод-
них стандартів та норм вітчизняного категоріального апарату з проблематики*

забезпечення якості вищої освіти. У межах вітчизняного наукового дискурсу склалася стійка парадигма знань щодо категоріального змісту дефініції «стейкхолдер», але при цьому споріднена до цього феномену категорія «бенефіціар» залишилась по за фокусом дослідницької уваги. Публікація висвітлює результати аналізу змісту норм окремих з міжнародних стандартів якості щодо тлумачень відповідних категорій та фокусує увагу на особливостях взаємодії між суб'єктами-стейкхолдерами та суб'єктами-бенефіціарами щодо забезпечення якості вищої освіти.

За результатами аналіз норм міжнародних стандартів якості в статті були персоналізовані суб'єкти-стейкхолдери вищої освіти, а також обґрунтовано наукову позицію авторів щодо неможливості їх ототожнення з суб'єктами-бенефіціарами. Стаття містить узагальнення щодо тлумачення авторами міжнародних стандартів якості бенефіціарів вищої освіти, а також змісту їх класифікації в залежності від рівня залученості до функціонування освітньої організації. Крім того, в статті ідентифіковано місто та висвітлена роль бенефіціарів вищої освіти на університетському рівні, що стає основою для подальшого формулювання пропозицій з удосконалення механізмів публічного управління забезпеченням якості освітньої діяльності ЗВО та якості вищої освіти. Стаття містить узагальнення щодо кореляції методів взаємодії бенефіціарів з освітньою організацією, а також висновки щодо особливостей актуалізації взаємозв'язків між бенефіціарами та стейкхолдерами вищої освіти за напрямом забезпечення її якості.

Ключові слова: стейкхолдери вищої освіти, бенефіціари вищої освіти, класифікація бенефіціарів забезпечення якості вищої освіти, методи взаємодії бенефіціарів з освітньою організацією, публічне управління сферою вищої освіти.

The Recovery Plan of Ukraine, recently presented during the work of the international conference in Lugano, identified among the most significant areas of the Government's activity, including those that are directly related to increasing the level of human capital development. Within the relevant direction, the issue of education was identified at the level of the first priority of the state and society. Among the main program measures under this priority, the Cabinet of Ministers of Ukraine identified the project "quality assurance of universities - synchronization with European quality standards and regular quality assessments". It is impossible to imagine the implementation of this project without adapting the higher education system of Ukraine to the traditions of the functioning of the European area of higher education. Such adaptation also involves bringing the domestic categorical apparatus in line with international standards and norms on issues of quality assurance of higher education. A stable paradigm of knowledge regarding the categorical content of the definition "stakeholder" has developed within the domestic scientific discourse, but at the same time, the category "beneficiary" related to this phenomenon has remained behind the focus of research attention. The publication highlights the results of the analysis of the content of the norms of some of the international quality standards regarding the interpretation of the relevant categories and focuses attention on the features of the interaction between the stakeholders and the beneficiary entities regarding the quality assurance of higher education.

According to the results of the analysis of the norms of international quality standards, the stakeholders of higher education were personalized in the article, and the

scientific position of the authors regarding the impossibility of their identification with the beneficiary entities was substantiated. The article contains a generalization regarding the authors' interpretation of the international quality standards of the beneficiaries of higher education, as well as the content of their classification depending on the level of involvement in the functioning of the educational organization. In addition, the article identifies the city and highlights the role of the beneficiaries of higher education at the university level, which becomes the basis for the further formulation of proposals for improving public management mechanisms to ensure the quality of educational activities of higher education institutions and the quality of higher education. The article contains a generalization regarding the correlation of the methods of interaction of the beneficiaries with the educational organization, as well as conclusions regarding the peculiarities of the actualization of the relationships between the beneficiaries and stakeholders of higher education in the direction of ensuring its quality.

Key words: *stakeholders of higher education, beneficiaries of higher education, classification of beneficiaries of quality assurance of higher education, methods of interaction of beneficiaries with the educational organization, public management of the sphere of higher education.*

Постановка проблеми. Проблематика публічного управління функціонуванням сфери вищої освіти, з огляду на неабияку свою значущість для забезпечення суспільно-економічного та суспільно-політичного розвитку держави постійно перебуває у межах професійної уваги органів державної влад (суб'єктів публічного управління) та фокусу дослідницької уваги вчених. Про значущість відповідно проблематики може свідчити й той факт, що питання розвитку системи освіти були актуалізовані Урядом України на рівні одного з основних напрямів у реалізації Плану відновлення України. Відповідний План було запропоновано Кабінетом Міністрів України під час роботи так званої Луганської конференції (Конференція з відновлення України у Лугані, Швейцарія – Ukraine Recovery Conference (URC2022)). Серед програмних заходів за відповідним напрямом діяльності Уряду були визначені у тому числі й ті з них, які безпосередньо пов'язані з підвищенням ефективності функціонування системи вищої освіти, а саме: відновлення та модернізація наукової інфраструктури; ІТ-програм для ТОП-5 університетів спільно з приватним сектором; міжнародна академічна мобільність; створення мобільних освітніх та наукових закладів; створення системи грантів для дослідників на основі ефективності; створення Центрів передового досвіду (наукових парків); створення освітньо-культурних хабів та заснування мультифункціональних центрів; створення та забезпечення діяльності органу, що буде координувати та фінансувати наукові ДіР в інтересах оборони і безпеки держави тощо [17]. Кожен з цих напрямів розглядається через призму визначеного авторами Плану принципу «Взаємодія. Залученість За-

лучення численних стейкхолодерів (Multi-stakeholders engagement). Процес має сприяти участі міжнародних гравців з бізнесу, громадянського суспільства, наукових кіл і місцевих громад». Певна складність сприйняття змісту цього принципу обумовлюється тим фактом, що автори Плану Відновлення України поряд з категорією «стейкхолдерів», у межах коментарів до іншого принципу, а саме – «Нарощування справедливого добробуту» використовують категорію «бенефіціари» у формі – «Український народ є кінцевим бенефіціаром Плану Відновлення» [16]. Одночасне використання цих двох достатньо складних за своєю структурою конструктів (стейкхолдери та бенефіціари) дещо ускладнює сприйняття програмного документу (Плану Відновлення України), та як наслідок – актуалізує необхідність висвітлення діалектики єдності та різниці їх категоріального змісту, у тому числі й у контексті проблематики забезпечення якості вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика залучення зацікавлених осіб (стейкхолдерів) до реалізації тих чи інших заходів в системі вищої освіти, особливо останнім часом, набула свого первинного розвитку у межах наукових пошуків вітчизняних та зарубіжних вчених. Питання залучення стейкхолдерів до забезпечення функціонування системи вищої освіти України були розглянуті І.В. Андрощук та І.П. Андрощуком (висвітлено особливості співпраці ЗВО з стейкхолдерами, а також визначено критерії регулювання та узгодження інтересів стейкхолдерів) [1], І.В. Баришевською та А.Ю. Корабахіною (з'ясовано роль стейкхолдерів в системі становлення та розвитку освітнього простору ЗВО, а також обґрунтовано основні принципи та способи взаємодії між ЗВО та стейкхолдерами) [2], І.В. Гевком та В.В. Борисовим (розкрито сутність взаємодії стейкхолдерів із ЗВО, а також визначено напрями підвищення рівня мотивації стейкхолдерів до участі в удосконаленні змісту освітніх програм) [3], Л.М. Грень (визначено потенціали оцінювання якості вищої освіти студентами як елементу системи державного контролю за якістю надання освітніх послуг ЗВО) [10], Л.В. Задорожна-Княгницькою (проведено аналіз результатів взаємодії Маріупольського державного університету з стейкхолдерами у межах професійної підготовки менеджерів освіти) [4], О.М. Коваленко (розкрито місце та визначена роль стейкхолдерів у процесі забезпечення якості вищої освіти в Україні) [6], І.Т. Манчак (тлумачення змісту категорії «стейкхолдери» в системі вищої освіти, а також їх персоналізація) [11], Т.Г. Маренич (висвітлено особливості організації співробітництва ЗВО із стейкхолдерами) [7], Н.В. Опар (досліджено особливості взаємодії стейкхолдерів у процесі державного управління забезпеченням якості вищої освіти в Україні; проаналізовано особливості сприйняття та розуміння поняття «якість вищої освіти») [14], Г.В. Піскурською (обґрунтовано доцільність залучення стейкхолдерів до процедур забезпечення якості вищої освіти, а також з'ясовано походження поняття «стейкхолдер» та висвітлено зміст окремих класифікаційних груп стейкхолдерів) [15],

О.Г. Романовським (проведено аналіз ефективності використання методу опитування для отримання інформації від стейкхолдерів) [13], Н.Л. Савицькою (висвітлено проблематику інституціональних проблем взаємодії стейкхолдерів у вищій освіті) [18], І.П. Чайкою (висвітлено особливості оцінювання ефективності функціонування ЗВО через призму поглядів стейкхолдерів, а також обґрунтовано перелік критеріїв та індикаторів вимірювання ефективності маркетингового механізму взаємодії між ЗВО та стейкхолдерами) [20], а також іншими вченими. У межах галузі знань «Публічне управління та адміністрування» проблематика участі стейкхолдерів у забезпеченні якості вищої освіти набула свого розвитку у роботах С.М. Домбровської, С.А. Калашнікової, Д.В. Карамішева, Т.М. Лозинської, О.В. Поступної, В.П. Садкового, І.А. Семенець-Орлової, О.І. Сердюк, Н.В. Щербак, а також інших дослідників. Окремі з питань порушеної проблематики були розглянуті нами під час попередньо проведених наукових пошуків [8, 9, 12].

Питання участі стейкхолдерів у підвищенні ефективності функціонування освітньої організації, у тому чи іншому контексті прояву їх складного та багатогранного змісту були розглянуті такими зарубіжними вченими як Р. Лабанаускісом (Rimvydas Labanauskis) та Р. Гінявічюсем (Romualdas Ginevičius) (визначено місце та роль стейкхолдерів у забезпеченні розвитку ЗВО) [25], Е. Рінг (Emily Ring) та Л. Мітчелл (Lynette Mitchell) (аналіз особливостей поведінки зацікавлених сторін на прикладі системи освіти США) [22], К. Чапліо (Chris Chapleo) та К. Сімсем (Chris Sims) (аналіз поведінки стейкхолдерів, а також опрацювання моделі управління їх поведінкою) [23], Р. Улевічем (Robert Ulewicz) (проведено аналіз участі стейкхолдерів у формуванні культури якості вищої освіти, а також визначено їх роль у відповідному процесі) [26], а також іншими дослідниками. Дослідженню проблематики місця та ролі стейкхолдерів у забезпеченні організаційного розвитку були присвячені роботи Б. Агле (B. Agle), С. Берман (S. Berman), Р. Ватсон (R. Watson), Л. Гарві (L. Harvey), Д. Грін (D. Green), Т. Доналсон (T. Donalson), А. Сведсен (A. Svedsen), Р. Філіпс (R. Philips), Л. Шиндлер (L. Schindler) та інших вчених. Не дивлячись на достатній рівень наукової уваги до проблематики участі стейкхолдерів у функціонуванні системи вищої освіти, окремі її питання все ще залишаються відкритими для подальших наукових пошуків.

Серед питань які не набули свого достатнього розвитку у межах визначеного вище наукового дискурсу, є у тому числі й ті з них, фокусом уваги яких є дослідження взаємозв'язків та особливостей персоналізації бенефіціарів та стейкхолдерів вищої освіти через призму їх участі у процедурах забезпечення якості вищої освіти. Саме цей напрям наукового пошуку було обрано нами на рівні предмету безпосередньої уваги у межах цієї публікації.

Постановка завдання. За результатами аналізу змісту норм окремих з міжнародних стандартів якості, визначити особливості актуалізації взає-

мозв'язків між суб'єктами-стейкхолдерами та суб'єктами-бенефіціарами вищої освіти щодо забезпечення якості вищої освіти, а також персоналізувати їх склад.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Міжнародний стандарт якості «Системи менеджменту якості. Вимоги» (ДСТУ ISO 9001:2015 або ISO 9001:2015, IDT) [19] актуалізує одночасне функціонування інститутів стейкхолдерів та бенефіціарів. Найбільшої своєї значущості така актуалізація розкривається через призму так званого процесного підходу. На переконання авторів Стандарту ISO 9001:2015 застосування процесного підходу у межах системи управління якістю (у нашому випадку – якістю вищої освіти) створює передумови до: розуміння суб'єктами управління організаційним розвитком потреб (очікувань) споживачів продукції та послуг організації (у нашому випадку – задоволення потреб стейкхолдерів та бенефіціарів якості вищої освіти); прийняття процесів на рівні джерела для створення додаткових цінностей (у нашому випадку – постійне оновлення переліку та змісту запропонованих до вибору потенційними споживачами освітньої послуги освітніх програм); забезпечення досягнення результатів за кожним з організаційних процесів (у нашому випадку – функціональність (доцільність, обґрунтованість тощо) професійної діяльності за кожним з напрямів діяльності ЗВО або забезпечення причинно-наслідкових зв'язків між визначеними цілями за кожним з напрямів організаційної діяльності та отриманими за ними результатами, незалежно від ієрархічного рівня актуалізації парадигми «ціль – процес – результат»); поліпшування змісту та практики процесів за результатами проведеного моніторингу та оцінювання (у нашому випадку – використання зворотного зв'язку від стейкхолдерів та бенефіціарів якості вищої освіти, так само як й результатів аналізу будь-якої іншої організаційної інформації (результати зовнішнього аудиту; звіти про самооцінювання від основних підрозділів ЗВО; результати акредитації освітніх програм тощо) для підвищення ефективності функціонування освітньої організації). Іншими словами, автори Стандарту акцентують увагу на одночасне позиціонуванні суб'єктів-стейкхолдерів та суб'єктів-бенефіціарів. Спробуємо з'ясувати різницю між відповідними різновидами суб'єктів.

На рівні стейкхолдерів автори стандарту ідентифікують таких суб'єктів (подано за визначеними у ISO 21001:2018 класифікаційними групами) [21, с. 49]:

1) об'єкти освітянської діяльності (особи які отримують освіту): студенти та учні закладів освіти (students and pupils); учні які навчаються в умовах реально діючого виробництва або отримують інструктаж на робочому місці (apprentice)

2) бенефіціари які не є безпосередніми учасниками навчального процесу: Уряд в цілому, профільне до проблематики освіти міністерство (на-

приклад, Міністерство освіти і науки), органи публічного управління на вищому, центральному та регіональному рівнях (Government); ринок праці (зайнятості) в цілому та його суб'єкти (Labour market) (наприклад, роботодавці та їх представники; профспілки тощо); батьки та (або) особи які здійснюють опіку над особою яка навчається (Partners and guardians), тобто ті суб'єкти, які мають можливість приймати рішення від ім'я здобувачів освіти або впливати на їх рішення;

3) персонал закладів освіти або організацій які є суб'єктами надання освітніх послуг: співробітники (Employees) (педагогічні, наукові та науково-педагогічні працівники освітньої організації, а також тимчасово залучені до реалізації змісту освітніх (освітньо-наукових) програм особи; волонтери, тобто особи які залучені до надання освітніх послуг або організації навчального процесу на добровільній та як правило безоплатній основі (Volunteers) (наприклад: особи які залучені до роботи у комітетах; запрошені спікери тощо);

4) інші суб'єкти: заклади освіти та організації які діють на ринку освітніх послуг (Educational organizations); ті засоби масової інформації та інститути суспільства, професійна (громадська) діяльність яких пов'язана з освітянською галуззю (Media and society); зовнішні (позаштатні) постачальники освітніх послуг (суб'єкти які мають опосередкований зв'язок з освітнім середовищем але приймають активну участь у забезпеченні ефективності його функціонування та розвитку. Наприклад, зовнішні по відношенню до організаційної структури суб'єкту освітньої діяльності організації, які отримали право приймати участь в організації навчального процесу на умовах підрядної організації) (External providers); акціонери та одноосібні власники діючих на ринку освітніх послуг організацій (Shareholders); партнери діючих на ринку освітніх послуг організації, у тому числі й ті з них, які сприяють ресурсному забезпеченню останніх (підприємства, установи та організації які надають здобувачам освіти місця для проходження так званої виробничої практики або приймають участь у фінансуванні освітянської діяльності) (Commercial partners); випускники закладів освіти та особи які мали досвід навчання у межах відповідних організаційних структур (Alumni).

Отже, у самому спрощеному вигляді (відповідно по п.2 вище поданого переліку) суб'єкти-бенефіціари можуть бути подані як суб'єкти-стейкхолдери. Разом з тим, таке ототожнення, не дивлячись на існування цілком об'єктивних причин для його актуалізації, не є цілком виправданим. Неможливість ототожнення стейкхолдерів з бенефіціарами може бути пояснена через призму неприпустимості синонімізації категорій у науковому обігу. На переконання О.В. Іншакова, «у науковій мові не може бути синонімів. У цьому полягає її принципова відмінність від побутової, повсякденної мови. В науковій теорії кожному явищу має відповідати єдине поняття як завершений, визнаний і вкорінений результат синтезу його багатьох ви-

значень. Синонімізація – некоректний шлях розвитку понятійного арсеналу наукового аналізу, який знижує його ефективність і глибину. Він змушує дослідника плавати по поверхні явищ, не пропускаючи до проникнення в їх сутність» [5, с. 54]. Для з'ясування різниці між стейкхолдерами та бенефіціарами вищої освіти, вважаємо за доцільне звернутися до з'ясування категоріального змісту останнього із згаданих феноменів.

Бенефіціарами зазвичай вважають тих стейкхолдерів які не приймають активної та безпосередньої участі у професійній діяльності організації але зацікавлені у позитивному ефекті від неї. У межах стандарту ISO 21001:2018 під бенефіціарами розуміють тих осіб, які «які користуються результатами функціонування освітньої організації та є об'єктом її служіння в контексті виконання своєї місії» [24, с. 5]. Норма стандарту ISO 21001:2018 «3. Terms and definitions», а саме п. «3.25 learner» містить посилання на той факт, що конкретизація бенефіціарів освітньої організації наведена в межах додатку D – «Рекомендації щодо спілкування з стейкхолдерами». Разом з тим, у відповідному додатку ми не знайшли переліку бенефіціарів у так званому чистому вигляді, наприклад на кшталт того, який було опрацьована для стейкхолдерів у додатку C – «Класифікація стейкхолдерів». Залишаючи по за увагою той напрям можливого до проведення аналізу, який безпосередньо пов'язано з відсутністю переліку бенефіціарів у відповідному додатку, зосередимось на розгляді контексту його змісту. Такий фокус нашої уваги дозволить наблизитись до розуміння думки авторів стандарту ISO 21001:2018 щодо персоналізації бенефіціарів освітньої організації. Перед наведенням переліку бенефіціарів вважаємо за необхідне звернути увагу на його умовність, адже згаданий вище додаток D не містить у своїй назві посилання на дефініцію «бенефіціари» а лише обмежується використанням категорії «зацікавлені сторони» (англ. – interested parties). Безумовно, бенефіціари можуть бути персоналізовані через призму «зацікавлених сторін», але така конкретизація, на нашу думку, має певні вади. Наприклад, до «зацікавлених сторін» одночасно з бенефіціарами можуть бути віднесені, у тому числі, й стейкхолдери, що створює певні підстави, принаймні у межах змісту стандарту ISO 21001:2018, до ототожнення відповідних категорій. Іншими словами, одні та ті самі суб'єкти одночасно можуть виступати як стейкхолдерами освітньої організації, так й її бенефіціарами. Разом з тим, акцент уваги авторів стандарту на тому факті, що саме у межах додатку D наведено перелік бенефіціарів (п. «3.25 learner»), а також прийняття до уваги наявності у додатку C – «Класифікація стейкхолдерів» окремого переліку стейкхолдерів, створюють підґрунтя для можливості ідентифікації включених до додатку D суб'єктів на рівні бенефіціарів освітньої організації. Перелік бенефіціарів, з визначенням рівня їх інтересів до функціонування освітньої організації, подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація бенефіціарів в залежності від рівня їх інтересу до функціонування освітньої організації [24, с. 51]

Рівні надання освітніх послуг	Зацікавлені сторони (відповідно до логіки розбудови змісту стандарту ISO 21001:2018 – бенефіціари)							
	здобувачі освіти	персонал освітньої організації	батьки та опікуни здобувача освіти	суб'єкти публічного управління	зовнішні провайдери	постачальники	ринок праці	конкуренти
дошкільна освіта	Н С	Н R	Н I	Н I	М С	М Ch	Л С	Н Ch
початкова освіта	Н С	Н R	Н I	Н I	М С	М Ch	Л С	Н Ch
середня освіта	Н I	Н R	Н R	Н I	М С	М Ch	Н С	Н Ch
передвища та вища освіта	Н I	Н I	Л С	М I	М С	М Ch	Н I	Н Ch
професійно-технічна освіта та освіта на підприємстві	Н R	Н R	Н	Н С	М С	М Ch	Н I	М Ch
безперервна освіта (освіта для дорослих)	Н I	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
репетиторство, коучинг та наставництво	Н С	Н С	М С	Л Ch	М С	Л	Н Ch	М Ch
<p>Рівень зацікавленості суб'єкта: високий (High -H); середній (Medium – M); низький (Low – L); відсутній (None – N) Рівень залученості до функціонування освітньої організації: учасники (рівень безпосередніх учасників – Involved – I); консультанти (рівень консультантів – Consulted – C); представники (представницький рівень – Represented – R); контролери (рівень контролю – Checked (Ch))</p>								

Залишаючи по за межами критичного аналізу доцільність включення того чи іншого з суб'єктів зацікавлених сторін до переліку бенефіціарів (скоріше за все, здобувачі освіти та персонал освітньої організації можуть бути віднесені до категорії бенефіціарів лише на достатньо умовному рівні), звернемо увагу на місце та роль окремих з суб'єктів у професійній діяльності освітньої організації. З огляду на предмет нашого дослідження, найбільш цікавим для аналізу рівнів зацікавленості та залученості бенефіціарів є університетський рівень (рівень передвищої та вищої освіти). За результатами розгляду цього рівня можемо сформулювати такі основні узагальнення.

По-перше, роль бенефіціарів на рівні передвищої та вищої освіти щодо функціонування освітньої організації та її результатів є унікальною, тобто не дублюється без змін на інших рівнях освіти (наприклад, на рівні до-

шкільної та початкової освіти роль бенефіціарів є однаковою, як у контексті критерію зацікавленості так й на рівні залученості до процесу).

По-друге, високий рівень зацікавленості до участі у функціонуванні освітньої організації визначено для: здобувачів освіти; персоналу освітньої організації; ринку праці; конкурентів. У свою чергу зацікавленість суб'єктів публічного управління, зовнішніх провайдерів та постачальників оцінена на середньому рівні. Низький рівень зацікавленості було ідентифіковано для батьків та опікунів здобувачів освіти. До речі, це найнижчий рівень за критерієм зацікавленості серед інших бенефіціарів. Такий акцент, принаймні у межах сучасних практик функціонування вітчизняної системи вищої освіти, є достатньо суперечливим. На нашу думку, батьки та опікуни здобувача освіти, особливо на етапі початку навчання (перші роки навчання), як правило, демонструють неабиякий рівень зацікавленості. Достатньо значуща роль відповідного бенефіціара обумовлена перш за все тим фактом, що батьки є своєрідними інвесторами набуття їх підопічним фахових компетентностей (утримання дитини (харчування, одяг, житло тощо); оплата освітніх послуг (прямі та непрямі витрати) тощо). Крім того, саме батьки, принаймні у межах православної культурологічної доктрини, є співтворцями з Богом щодо своєї дитини, а отже прагнуть до досконалості результатів свого творіння. Безумовно, з часом, рівень зацікавленості батьків здобувачів вищої освіти функціонуванням закладу освіти дещо знижується та дійсно може бути оцінений як низький.

По-третє, найбільш залученими до професійної діяльності освітньої організації на рівні вищої освіти є: здобувачі освіти; персонал освітньої організації; суб'єкти публічного управління; ринок праці. Батьки та опікуни здобувача освіти, так само як й зовнішні провайдери, мають консультативний статус, тобто їх вплив на професійну діяльність освітньої організації (у нашому випадку ЗВО) є достатньо обмеженим. У свою чергу, конкуренти та постачальники наділені функцією контролю, що є цілком виправданим кроком.

По-четверте, серед методів реалізації потенціалів залученості бенефіціарів до функціонування освітньої організації автори міжнародного стандарту виокремлюють такі з них: формулювання та прийняття бенефіціаром спільного з освітньою організацією рішення (англ. – Joint decision making with organization); представництво бенефіціара в органах управління освітньої організації (англ. – Representation in bodies making decisions); участь бенефіціарів у роботі постійно діючих консультативних рад освітньої організації (англ. – Advisory boards); регулярні (планові) зустрічі бенефіціара з представниками освітньої організації (англ. – Regular scheduled meetings); опитування бенефіціарів щодо процесів та результатів функціонування освітньої організації (англ. – Surveys); участь бенефіціарів у громадських слуханнях та тематичних заходах з проблематики професійної діяльності освіт-

ньої організації (англ. – Public hearings / workshops); інтерв'ювання бенефіціарів (англ. – Interviews and analysis); накопичення та аналіз опосередкованої до фокусу функціонування освітньої організації інформації або так зване кабінетне дослідження (англ. – Desk research). Названі вище методи були розміщені (проран жовані) за напрямом зменшення їх потенціалу у забезпеченні того чи іншого рівня залученості бенефіціара до функціонування та розвитку освітньої організації. Кореляція методів взаємодії бенефіціарів з освітньою організацією, в контексті їх відповідності рівням залученості, подано на рисунку 1.

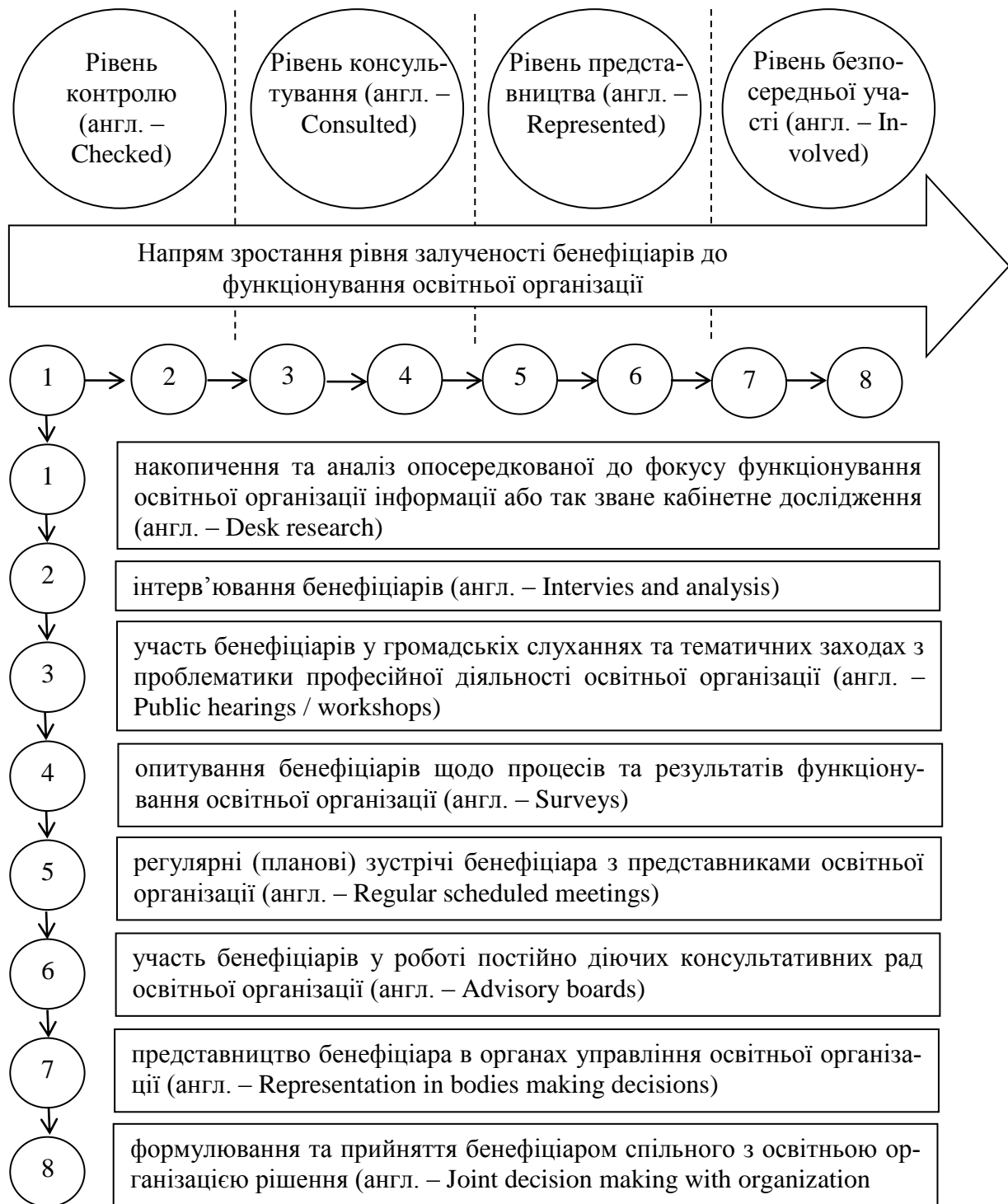


Рисунок 1 – Кореляція методів взаємодії бенефіціарів з освітньою організацією, в контексті їх відповідності рівням залученості

Висновки. За результатами нашого дослідження можемо сформулювати такі основні висновки.

1. Стейкхолдери та бенефіціари вищої освіти, а відповідно й її якості, не повинні сприйматися на рівні тотожних за своїм змістом феноменів. Кожен з цих феноменів має свою природу формування, а відповідно й свій унікальний перелік компетенцій по відношенню до безпосереднього об'єкту впливу. Іншими словами, вплив суб'єктів-стейкхолдерів та суб'єктів-бенефіціарів, як на сферу вищої освіти в цілому, так й безпосередньо на системи забезпечення її якості, не є однаковим за своїми потенціалами та тотожним за точками докладання зусиль.

2. Не дивлячись на суперечливість окремих з статусів тих чи інших бенефіціарів щодо рівнів зацікавленості функціонуванням освітньої організації та залученості до процесів управління нею, можемо погодитись з авторами міжнародного стандарту ISO 21001:2018 в частині необхідності розподілу зацікавлених у процесах функціонування освітніх організацій та їх результатах суб'єктів на стейкхолдерів та бенефіціарів.

3. Суб'єкції-бенефіціари вищої освіти, до яких ми відносимо перш за все безпосередніх об'єктів навчальної комунікації, власників ЗВО, державу та суспільство, мають заочно потужніший за своєю силою потенціал впливу. Разом з тим, кожен з ідентифікованих нами суб'єктів-бенефіціарів має у своєму розпорядженні свій, унікальний за переліком доступних до використання, інструментарій впливу на сферу вищої освіти (інструменти, методи, алгоритми, механізми тощо).

Вище сформульовані висновки не вичерпують проблематики взаємозв'язків між суб'єктами-стейкхолдерами та суб'єктами-бенефіціарами в системі вищої освіти та забезпеченні її якості, а отже можуть бути розвинуті у межах подальших наукових пошуків. Серед перспективних напрямів в організації таких пошуків, слід звернути увагу на ті з них, які зосереджені на розмежуванні компетентності суб'єктів-стейкхолдерів та суб'єктів-бенефіціарів щодо забезпечення якості освітньої діяльності ЗВО та якості вищої освіти. Крім того, на увагу дослідників заслуговують у тому числі й питання місця та ролі бенефіціарів вищої освіти у формуванні стратегії розвитку системи вищої освіти, а також виконанні передбачених нею заходів.

Список використаних джерел:

1. Андрощук І.В., Андрощук І.П. Співпраця закладів вищої освіти із стейкхолдерами як умова підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2020, № 29, С. 2015-226.

2. Баришевська І.В., Корабахіна А.Ю. Особливості впливу стейкхолдерів на розвиток освітнього простору вищого навчального закладу. Модернізація інформаційно-ресурсного забезпечення освітнього простору навчальних закладів: міжнар. науково-практичної конференції – Київ, 2016. С. 65-68.

3. Гевко І.В., Борисов В.В. Взаємодія стейкхолдерів із закладами вищої освіти в умовах оптимізації освітнього процесу. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Сер. Педагогічні науки. 2020, Вип 3, С. 57-63.
4. Задорожна-Княгницька Л.В. Співпраця університету та стейкхолдерів у контексті професійної підготовки менеджерів освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020, № 72. Т.2, С. 53-57.
5. Іншаков О.В., Фролов Д.П. Інституція – ключ до розуміння економічних інститутів. Економічна теорія. 2011, №1, С. 52–62.
6. Коваленко О.М. Особливості взаємодії стейкхолдерів у процесі забезпечення якості вищої освіти в Україні. Interaction of society and science: problems and prospects: III міжнар. наук.-практ. конф., 05-08 жовтня 2021р. Лондон, 2021. С. 278-281.
7. Маренич Т.Г. Співробітництво закладів вищої освіти зі стейкхолдерами. Університетська освіта і наука: традиції та інновації: міжнар. наук.-практ. конф., 13-14 травня 2021р. – Харків, 2021. – С. 100-101.
8. Мороз В.М., Мороз С.А. Ризик-менеджмент: навч. посіб. для студ. спеціальн. 281 «Публічне управління та адміністрування». Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 140 с.
9. Мороз С.А., Бука І.С., Мороз В.М., Грень Л.Н. Детермінанти качества высшего образования: значимость и сила влияния (по результатам экспертного оценивания студентов Балтийской Международной Академии, Латвия). Научно-методический журнал КазНПУ «Педагогика и психология». 2019. №1. С. 74–80.
10. Мороз С.А., Бука І.С., Бука С.А., Мороз В.М. Оцінювання якості вищої освіти студентами як елемент системи державного контролю за якістю надання освітніх послуг закладами вищої освіти (на прикладі опитування студентів Балтійської Міжнародної Академії, Латвія). Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління») 2018. Вип. 2 (9). С. 282–295.
11. Мороз С.А., Бука І.С., Мороз В.М., Манчак І.Т. Стейкхолдери забезпечення якості вищої освіти: тлумачення змісту категорії та персоналізація суб'єктів. Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2021. №2. С. 39-48.
http://library.kpi.kharkov.ua/files/Vestniki/actual_development_problems_ukrainian_society.pdf.
12. Мороз С.А., Домбровська С.М., Мороз В.М. Рейтинг науково-педагогічних працівників, як складова системи державного управління якістю вищої освіти. Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»). 2017. Вип. 2 (7). С. 294–309.
13. Мороз С.А., Романовський О.Г., Мороз В.М., Домбровська С.М., Грень Л.М., Помаза-Пономаренко А.Л. Дистанційна форма здобуття вищої освіти: аналіз думки студентів щодо якості, переваг і недоліків. Інформаційні технології та засоби навчання. 2020. Том 79, № 5. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3340>.
14. Опар Н.В. Особливості взаємодії стейкхолдерів у процесі державного управління забезпеченням якості вищої освіти в Україні. Публічне управління та митне адміністрування. 2020. № 2(25). С. 25-29.

15. Піскурска Г.В. Стейкхолдерський підхід у забезпеченні якості вищої освіти. Педагогіка, психологія і соціологія. 2019, №1(24), С. 69-77.
16. План Відновлення України. Конференція з відновлення України в Луганно. ZN.UA. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/konferentsija-z-vidnovlennja-ukrajini-v-luhano-urjad-otsiniv-plan-vidbudovi-u-750-miljardiv.html>.
17. План відновлення України: візія відновлення України: «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua>.
18. Савицька Н.Л. Інституціональні проблеми взаємодії стейкхолдерів у вищій освіті. Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації: VI Всеукр. наук.-практ. конф., 2 квітня 2015 р. Полтава, 2015. С. 48-52.
19. Системи менеджменту якості. Вимоги (ISO 9001:2015, IDT): ДСТУ ISO 9001:2015. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 30 с.
20. Чайка І.П. Розробка маркетингового механізму співпраці закладів вищої освіти зі стейкхолдерами (на прикладі сфери в'їзного медичного туризму). Бізнесінформ. 2020. № 6. С. 351-357.
21. Annex C. Classification of interested parties in educational organizations. Educational organizations – Management systems for educational organizations – Requirements with guidance for use. ISO 21001:2018. URL: <http://www.nobelcert.com/DataFiles/FreeUpload/ISO%2021001%202018.pdf#page=59&zoom=100,664,106>.
22. Avci Ö., Ring E., Mitchell L. (2015). Stakeholders in U.S. higher education: an analysis through two theories of stakeholders. The Journal of Knowledge Economy and Knowledge Management. №10(2). P. 45-54.
23. Chapleo C., Sims C. (2010). Stakeholder analysis in higher education: a case study of the University of Portsmouth. Policy and Practice in Higher Education. №14(1), P. 12-20.
24. Educational organizations – Management systems for educational organizations – Requirements with guidance for use. ISO 21001:2018. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org/standard/66266.html>.
25. Labanauskis R., Ginevičius R. (2017). Role of stakeholders leading to development of higher education services. Engineering Management in Production and Services. Vol. 9, Iss. 3, P. 63-75.
26. Ulewicz R. (2017) The role of stakeholders in quality assurance in higher education. Human Resources Management & Ergonomics, Vol. XI 1, P. 93-107.

References:

1. Androshchuk I.V., Androshchuk I.P. (2020). Spivpratsia zakladiv vyshchoi osvity iz steikkholderamy yak umova pidvyshchennia efektyvnosti pidhotovky maibutnikh pedahohiv [Cooperation of higher education institutions with stakeholders as a condition for increasing the effectiveness of training future teachers]. Pedagogical education: theory and practice, №29, S. 2015-226.
2. Baryshevska I.V., Korabakhina A.Iu. (2016). Osoblyvosti vplyvu steikkholderiv na rozvytok osvitnoho prostoru vyshchoho navchalnoho zakladu [Peculiarities of the influence of stakeholders on the development of the educational space of a higher educational institution]. Modernization of information and resource

provision of the educational space of educational institutions: international. of the scientific and practical conference - Kyiv, S. 65-68.

3. Hevko I.V., Borysov V.V. (2020). Vzaiemodiia steikkholderiv iz zakladamy vyshchoi osvity v umovakh optymizatsii osvitnoho protsesu [Interaction of stakeholders with institutions of higher education in conditions of optimization of the educational process]. Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi. Ser. Pedagogical sciences. Vyp. 3, S. 57-63

4. Zadorozhna-Kniahnytska L.V. (2020). Spivpratsia universytetu ta steikkholderiv u konteksti profesiinoi pidhotovky menedzheriv osvity. [Cooperation between the university and stakeholders in the context of professional training of education managers]. Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools. 2020, No. 72. Vol. 2, pp. 53-57.

5. Inshakov O.V., Frolov D.P. (2011). Instytuttsiia – kliuch do rozuminnia ekonomichnykh instytutiv [Institution is the key to understanding economic institutions]. Economic theory. No. 1, pp. 52-62.

6. Kovalenko O.M. (2021). Osoblyvosti vzaiemodii steikkholderiv u protsesi zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini [Peculiarities of stakeholder interaction in the process of ensuring the quality of higher education in Ukraine]. Interaction of society and science: problems and prospects: III international science and practice conference, October 5-8, 2021 London. P. 278-281.

7. Marenych T.H. (2021). Spivrobitnytstvo zakladiv vyshchoi osvity zi steikkholderamy. [Cooperation of higher education institutions with stakeholders]. University education and science: traditions and innovations: international. science and practice conference, May 13-14, 2021. Kharkiv. P. 100-101

8. Moroz V.M., Moroz S.A. (2019). Risk management: education. manual for students special 281 "Public management and administration" [Ryzyk-menedzhment: navch. posib. dlia stud. spetsialn. 281 «Publichne upravlinnia ta administruvannia»]. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kondor», 2019. 140 s.

9. Moroz, S.A., Buka, Y.S., Moroz, V.M. and Hren, L.N. Determinanty kachestva vysshego obrazovaniya: znachimost' i sila vlijanija (po rezul'tatam jekspertnogo ocenivaniya studentov Baltijskoj Mezhdunarodnoj Akademii, Latvija) [Determinants of Higher Education Quality: Significance and Power of Influence (According to the Expert Evaluation of Students of the Baltic International Academy, Latvia)]. Nauchno-metodicheskij zhurnal KazNPU «Pedagogika i psihologija» 1 (2019): 74–80. Print.

10. Moroz, S.A., Buka, I.S., Buka, S.A. and Moroz, V.M. (2018). Otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity studentamy yak element systemy derzhavnogo kontroliu za yakistiu nadannia osvitnikh posluh zakladamy vyshchoi osvity (na prykladi opytuvannia studentiv Baltiiskoi Mizhнародnoi Akademii, Latviiia”) [Evaluation of the quality of higher education by students as an element of the system of state control over the quality of provision of educational services to higher education institutions (on the example of a survey of students of the Baltic International Academy, Latvia)] Visnyk NUTsZU (Seriiia “Derzhavne upravlinnia” 2 (9), p 282–295.

11. Moroz S.A., Buka I.S., Moroz V.M., Manchak I.T. (2021). Steikkholdery zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: tлумachennia zmistu katehorii ta personalizatsiia subiektiv. [Stakeholders of quality assurance of higher education:

interpretation of the content of the category and personalization of subjects]. Actual problems of the development of Ukrainian society. No. 2. P. 39-48.

12. Moroz S.A., Moroz V.M., Dombrovskaya S.M. (2017) Reitynh naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv, yak skladova systemy derzhavnoho upravlinnia yakistiu vyshchoi osvity. [Rating of scientific and pedagogical workers as a component of the system of state management of the quality of higher education]. Visnyk NUTsZU (Seriia «Derzhavne upravlinnia») - Bulletin of NUTSZU (Series "Public Administration") 2 (7). p. 294–309.

13. Moroz, S.A., Romanovskyi, O.H., Moroz, V.M., Dombrovska, S.M., Hren, L.M., Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2020) Dystantsiina forma zdobuttia vyshchoi osvity: analiz dumky studentiv shchodo yakosti, perevah i nedolikiv [Distance form of higher education: analysis of students' opinions on quality, advantages and disadvantages]. Information technologies and teaching aids. - Informatsiini tekhnolohii ta zasoby navchannia. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3340>

14. Opar N.V. (2020). Osoblyvosti vzaiemodii steikkholderiv u protsesi derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam yakosti vyshchoi osvity v Ukraini [Peculiarities of stakeholder interaction in the process of state management of quality assurance of higher education in Ukraine]. Public administration and customs administration. No. 2(25). P. 25-29.

15. Piskurska H.V. (2019). Steikkholderskyi pidkhid u zabezpechenni yakosti vyshchoi osvity. [Stakeholder approach in ensuring the quality of higher education]. Pedagogy, psychology and sociology. No. 1(24), pp. 69-77.

16. Plan Vidnovlennia Ukrain [Ukraine Recovery Plan]. Conference on the restoration of Ukraine in Lugano. ZN.UA. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/konferentsija-z-vidnovlennja-ukrajini-v-luhano-urjad-otsiniv-plan-vidbudovi-u-750-miljardiv.html>

17. Plan vidnovlennia Ukrainy: viziia vidnovlennia Ukrainy: «Sylna yevropeiska kraina – mahnit dlia inozemnykh investytsii» [Plan for the recovery of Ukraine: the vision of the recovery of Ukraine: "A strong European country - a magnet for foreign investments."] Restoration of Ukraine. URL: <https://recovery.gov.ua>

18. Savytska N.L. (2015). Instytutsionalni problemy vzaiemodii steikkholderiv u vyshchii osviti. [Institutional problems of stakeholder interaction in higher education]. Socio-economic transformations in the era of globalization: VI All-Ukrainian. science and practice conference, 02.04. 2015. Poltava. P. 48-52.

19. Systemy menedzhmentu yakosti. Vymohy [Quality management systems. Requirements] (ISO 9001:2015, IDT): DSTU ISO 9001:2015. Kyiv: DP «UkrNDNTs», 2016. 30 s. (Natsionalnyi standart Ukrainy - National standard of Ukraine).

20. Chaika I.P. (2020). Rozrobka marketynhovoho mekhanizmu spivpratsi zakladiv vyshchoi osvity zi steikkholderamy (na prykladi sfery viznoho medychnoho turyzmu). [Development of a marketing mechanism for cooperation between higher education institutions and stakeholders (using the example of inbound medical tourism)]. Business information. No. 6. P. 351-357.

21. Annex C. Classification of interested parties in educational organizations. Educational organizations – Management systems for educational organizations – Requirements with guidance for use. ISO 21001:2018. URL:

<http://www.nobelcert.com/DataFiles/FreeUpload/ISO%2021001%202018.pdf#page=59&zoom=100,664,106>

22. Avci Ö., Ring E., Mitchell L. (2015). Stakeholders in U.S. higher education: an analysis through two theories of stakeholders. *The Journal of Knowledge Economy and Knowledge Management*. №10(2). P. 45-54.

23. Chapleo C., Sims C. (2010). Stakeholder analysis in higher education: a case study of the University of Portsmouth. *Policy and Practice in Higher Education*. №14(1), P. 12-20.

24. Educational organizations – Management systems for educational organizations – Requirements with guidance for use. ISO 21001:2018. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org/standard/66266.html>

25. Labanauskis R., Ginevičius R. (2017). Role of stakeholders leading to development of higher education services. *Engineering Management in Production and Services*. Vol. 9, Iss. 3, P. 63-75.

27. Ulewicz R. (2017) The role of stakeholders in quality assurance in higher education. *Human Resources Management & Ergonomics*, Vol. XI 1, P. 93-107.